

Nr 114.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län; given Stockholms slott den 15 februari 1929.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF!

Georg Bissmark.

Förslag

till

Lag

om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 (nr 88) om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Häri genom förordnas, att lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län, vilken lag gäller till den 1 januari 1930, skall äga fortsatt giltighet till den 1 januari 1933.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementets ärendena, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 februari 1929.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDBLAD, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för handelsdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark:

»Inom de nordligaste delarna av landet hava sedan flera år provisoriska lagbestämmelser varit gällande i fråga om rätten till gruvdrift. Bestämmelserna, som ursprungligen endast berörde Norrbottens län men sedermera utsträcktes att gälla jämväl Västerbottens och Jämtlands län, inneburo från början förbud för inmutning för annans än kronans räkning å s. k. odisponerad kronojord eller sålunda kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe. Genom lagen den 31 maj 1918 (nr 288) blev detta inmutningsförbud, som årligen erhållit förlängd giltighet, begränsat till att avse järnmalmsfyndighet. I denna lag upptogs dessutom vissa bestämmelser, som innefattade avvikelser från gällande gruvstadgas föreskrifter angående verkan av inmutning och rörande det inbördes förhållandet mellan inmutare och jordägare. 1918 års lag ägde giltighet till den 1 maj 1926, då lagen den 28 april samma år (nr 88) trädde i kraft. Genom denna lag skedde en återgång till det tidigare vidsträcktare inmutningsförbudet. I förhållande till den före lagen den 31 maj 1918 gällande lagstiftningen innebär emellertid 1926 års lag en avvikelse, i det att Kungl. Maj:t erhöi befogenhet att medgiva dispens från lagens tillämpning. Sistnämnda lag, som skulle upphöra att gälla den 1 januari 1928, såframt ej Kungl. Maj:t med riksdagen annorlunda förordnade, har årligen prolongerats och gäller nu till den 1 januari 1930.

Sedan jag i skrivelse den 9 oktober 1928 anmodat kommerskollegium, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, chefen för Sveriges geologiska undersökning samt bergmästaren i norra bergmästardistriktet att inkomma med yttrande, huruvida förordnande om fortsatt tillämpning av lagen borde meddelas, ävensom angående den tid ett dylikt förordnande eventuellt borde avse, hava dessa yttranden numera inkommit. Jag anhåller nu få lämna redogörelse för deras innehåll.

Bergmästaren i norra bergmästardistriktet C. I. Asplund har anfört följande:

Bergmästaren
i norra berg-
mästar-
distriktet.

Från den 1 maj 1926, då ovannämnda lag av den 28 april 1926 trädde i kraft, hava följande ansökningar om mutsedlar å fyndigheter, belägna å kronojord av sådant slag, att Kungl. Maj:ts dispens erfordras för mutsedels erhållande, inkommit till bergmästareämbetet:

Inom Norrbottens län:

²⁶/₇ 1926. Å fyra sönade utmål å molybden m. m. i Vähävaara, Gellivare socken. Ansökan förfallen, då ej inom förelagd tid dispens söktes hos Kungl. Maj:t.

¹⁵/₉ 1926. Å sju sönade inmutningar i Nasafjälls malmfält, Arjeplogs socken. Ansökan avstyrkt, då innehavaren av de äldre mutsedlarna erhållit förlängd arbetstid för sina inmutningar och sökanden icke åberopat några särskilda skäl, vare sig upptäckarerätt eller havda kostnader för malmblotning. Dispensansökan avslagen av Kungl. Maj:t den 3 december 1926.

²⁰/₉ 1927. Å koppar i Vuomakäbbo i Sälpaivarats, Gällivare socken. Ansökan återkallad.

⁵/₂ 1928. Svavelkisfyndigheten *Svartliden nr 1* å kronoparken Sandberget, Arvidsjaurs socken. Dispens beviljad av Kungl. Maj:t den 5 och till bergmästaren delgiven den 20 april 1928. Mutsedel utfärdades den 21 och delgavs länsstyrelsen den 24 april 1928. Utmålsansökan inkom den 4 sept. 1928, men den begärda förrättningen får på grund av 21 § 1 mom. 2:a punkten av gällande gruvestadga icke utan Konungens särskilda tillstånd företagas förrän efter den 24 april 1930. Inmutare Västerbottens Gruvaktiebolag, Stockholm.

¹⁴/₈ 1928. Kopparmalm m. m. i Ruovtanens sv:a sluttning, Gellivare socken. Ansökan förfallen, då ej inom förelagd tid ansökan om dispens ingivits till Kungl. Maj:t.

Inom Västerbottens län.

Utom å motstående sida angivna inmutningar, av vilka de å Storålidens n:ris 1—3 beviljats Skellefteå Gruvaktiebolag, de övriga detta bolags systerföretag Västerbottens Gruvaktiebolag (ansökningen angående dispens är dock ännu oavgjord beträffande Skogheden nr 20), har endast inkommit en ansökan, nämligen å »befintliga malmfyndigheter» å kronoparken nr 93 Kvarnforsberget i Degerfors socken, vilken ansökan emellertid förfallit, då sökanden ej inom förelagd tid inkommit vare sig med felande uppgifter för mutsedels utfärdande eller med bevis, att dispens för erhållande av mutsedel blivit sökt hos Kungl. Maj:t. Inom *Jämtlands* län hava inga ansökningar om inmutning å kronojord förenkommit sedan den 1 maj 1926.

Under de ²/₂ år ovannämnda lag varit gällande hava alltså endast 15 olika ansökningar från enskilda, berörande tillsammans 38 fyndigheter å kronojord, därav inom Norrbottens län 14 och inom Västerbottens län 24 st. inkommit. Av dessa härröra för sagda län resp. 1 och 9 ansökningar rörande resp. 1 och 23 fyndigheter från Västerbottens och Skellefteå Gruvaktiebolag, på vilka ansökningar hittills beviljats 23 mutsedlar, medan dispens beträffande senaste ansökan å 1 mutsedel ännu är oavgjord av Kungl. Maj:t. Av övriga ansökningar har en återkallats och tre st. icke föranlett någon åtgärd, då ansökan hos Kungl. Maj:t om dispens icke gjorts inom förelagd tid och slutligen har sökts dispens beträffande inmutning av sju fyndigheter i Nasafjälls malmfält av Kungl. Maj:t avslagits.

Under samma tid har Sveriges geologiska undersökning för statens räkning erhållit 32 st. mutsedlar å kronojord och 99 mutsedlar å enskild jord inom Västerbottens län, inom de båda andra länen inga. Till närmare belysande av den relativa omfattningen av den malmetning, som bedrivits dels för staten genom Sveriges geologiska undersökning dels av enskilda å kronojord och å enskild jord, sammanställas här nedan antal mutsedlar inom vart och ett av

Å kronojord inom Västerbottens län sökta inmutningar efter den 1 maj 1926, samtliga å svavelkis, Malå-
dalen nr 1 och Skogheden nr 20 även kopparkis.

	Storäliden nr 1—3, Norsjö s:n	Kedträsk- heden nr 3—8, Norsjö s:n	Rackejaur Myrgruva nr 1—6, Malå s:n	Södra Vidmarken nr 25—26, Norsjö s:n	Södra Vidmarken nr 27—28, Norsjö s:n	Södra Vidmarken nr 29, Norsjö s:n	Södra Vidmarken nr 20, Norsjö s:n	Malådalen nr 1, Malå s:n	Skogheden nr 20, Norsjö s:n
Till bergmästaren inkom ansökan . . .	18/8 1926	8/2 1927	23/4 1927	5/10 1927	15/1 1928	20/2 1928	5/4 1928	5/7 1928	17/8 1928
inkommo begärda uppgifter	15/8 1926							31/7 1928	5/9 1928
» fullständiga »									11/10 1928
Till Kungl. Maj:t inkom dispensansökan	31/8 1926	11/2 1927	26/4 1927	11/10 1927	12/1 1928	20/2 1928	7/4 1928	14/8 1928	17/10 1928
Utlåtande avgivet av bergmästaren . .	15/10 1926	3/8 1927	26/4 1927	11/10 1927	21/1 1928	20/2 1928	7/4 1928	14/8 1928	17/10 1928
(kompl.)				21/12 1927					
av länsstyrelsen	20/10 1926	10/8 1927	7/6 1927	ej yttrande	ej yttrande	ej yttrande	ej yttrande	ej yttrande	ej yttrande
av Kommerskollegium	24/11 1926	19/7 1927	18/7 1927	20/1 1928	23/1 1928	21/3 1928	5/5 1928	25/9 1928	
av Geolog. Undersökn.	13/11 1926	ej yttrande	ej yttrande	avgivet m. Koll:i 20/1	ej yttrande	ej yttrande	ej yttrande	m. Koll:i 25/9 1928	
Dispens beviljad av Kungl Maj:t . . .	10/12 1926	7/10 1927	7/10 1927	3/2 1928	3/2 1928	31/3 1928	18/5 1928	6/10 1928	
Resolutionen delgiven bergm.	18/1 1927	21/11 1927	21/11 1927	19/2 1928	19/2 1928	16/4 1928	10/6 1928	19/10 1928	
Mutsedlar utfärdades	8/2 1927	25/11 1927	30/11 1927	21/2 1928	21/2 1928	17/4 1928	12/6 1928	19/10 1928	
» delgavs länsstyrelsen	10/2 1927	1/12 1927	11/12 1927	22/2 1928	23/2 1928	18/4 1928	14/6 1928	20/10 1928	
Tid för anmälan om begagnande av kronans jordägarandel utgår	10/2 1932	1/12 1932	11/12 1932	23/2 1933	23/2 1933	18/4 1933	14/6 1933	20/10 1933	
Utmål får läggas tidigast	10/2 1929	1/12 1929	11/12 1929	23/2 1930	23/2 1930	18/4 1930	14/6 1930	20/10 1930	
Inga utmål ännu begärda.									

Kungl. Maj:ts proposition nr 114.

ifrågavarande län, som utfärdadts dels för staten dels för enskilda å vardera slaget jord dels under tiden från ikraftträdandet av 1926 års lag den 1 maj 1926 till november månads slut 1928 (B), dels under lika lång tid närmast före förstnämnda datum (A), då lagen av den 31 maj 1918 var gällande och enskildas rätt till inmutning å kronojord icke var beroende av Kungl. Maj:ts dispens för varje särskilt fall. Därvid har åtskillnad gjorts mellan nya och sönade inmutningar, då det i första rummet är antalet av det förra slaget, som kan anses som mätare av den verkliga malmletningens omfattning.

Under tiden 1 okt. 1923—30 april 1926 (A) och 1 maj 1926—30 nov. 1928 (B) för staten och för enskilda utfärdade mutsedlar å nya och å sönade fyndigheter å kronans och å enskild jord inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Inmutare	Period	Antal inmutade fyndigheter, belägna å						Summa fyndigheter			Nya å kronojord i % av alla nya	
		Kronojord			Enskild jord			Nya	Sönade	Summa		
		Nya	Sönade	Summa	Nya	Sönade	Summa					
Kronan	A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Enskilda	A	2	94	96	23	59	82	25	153	178	8.0	
	B	1	—	1	62	179	241	63	179	242	1.6	
<i>Norrbottens län, summa</i>	A	2	94	96	23	59	82	25	153	178	8.0	
	B	1	—	1	62	179	241	63	179	242	1.6	
Kronan	A	19	6	25	11	3	14	30	9	39	63.3	
	B	28	4	32	89	10	99	117	14	131	23.9	
Enskilda	A	142	14	156	220	47	267	362	61	423	39.2	
	B	19	3	22	562	231	793	581	234	815	3.3	
<i>Västerbottens län, summa</i>	A	161	20	181	231	50	281	392	70	462	41.1	
	B	47	7	54	651	241	892	698	248	946	6.7	
Kronan	A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	B	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Enskilda	A	1	—	1	9	7	16	10	7	17	10.0	
	B	—	—	—	12	54	66	12	54	66	—	
<i>Jämtlands län, summa</i>	A	1	—	1	9	7	16	10	7	17	10.0	
	B	—	—	—	12	54	66	12	54	66	—	
<i>Alla 3 länen</i>												
Kronan	A	19	6	25	11	3	14	30	9	39	63.3	
	B	28	4	32	89	10	99	117	14	131	23.9	
Enskilda	A	145	108	253	252	113	364	397	221	618	36.5	
	B	20	3	23	636	464	1,100	656	467	1,123	3.1	
<i>Summa summarum</i>												
tidsperiod	A	164	114	278	263	116	379	427	230	657	38.4	
,	B	48	7	55	352	474	1,199	686	481	1,254	7.0	

Inom *Norrbottens* och *Jämtlands* län har malmletningsverksamheten särskilt å kronojord redan under tidsperioden före 1 maj 1926 (A) varit så obetydlig,

att inmutningsförbudet för dessa läns vidkommande icke kan anses hava varit på något sätt motiverat, och av samma skäl är det fullt förklarligt, att under den senare perioden icke mer än en enda mutsedel efter given dispens blivit utfärdad å kronojord (Svartliden nr 1 i Norrbottens län). Ett upphävande av förbudet vore därför bestämt att tillråda och kunde bliva av betydelse särskilt beträffande Norrbottens län med dess ofantliga arealer kronojord, som ända sedan år 1902, då inmutningsförbudet tillkom, icke hava varit föremål för någon nämnvärd malmletning. Då Norrbottens malmtillgångar huvudsakligen bestå av järnmalm, för vilken inmutningsförbud gällde även enligt den mellan 1918 och 1926 gällande lagen av den 31 maj 1918, har malmlöshäntningen sedan århundradets början nästan uteslutande koncentrerat sig på enskild mark och dess huvudsakliga resultat har blivit de avsevärda, ehuru i kvalitativt hänseende ej så förstklassiga malmfält, som genom 1927 års malmvatt överlämnades till staten. Den starka ökning av malmexporten, som medgavs genom samma avtal, synes emellertid kräva, att kalkylerna över landets försörjningsmöjligheter beträffande järnmalm för en längre framtid icke i allt för stor utsträckning byggas på mer eller mindre lösa förhoppningar, att ännu stora malmtillgångar skola upptäckas å de ännu mycket ofullständigt undersökta vidderna, utan att tillfälle till malmletningars igångsättande i tillräcklig omfattning beredes på ett eller annat sätt, genom upphävande av inmutningsförbudet för enskilda eller genom anordnande, i likhet med vad som är fallet beträffande Västerbottens län, av statliga undersökningsarbeten.

Vad *Västerbottens* län beträffar, har däremot malmletningen även på kronojord varit mera omfattande, så länge inmutning var tillåten utan särskild dispens. De gjorda värdefulla fynden av andra malmer än järnmalm inom det s. k. Skellefte-distriktet jämte den fria konkurrensen mellan av staten och av enskilda företagare anordnade malmletningsföretag, som haft tillgång till moderna undersökningsmetoder, ha givetvis stimulerat till ett grundligt letande. Emellertid synes det 1926 införda dispenssystemet ha vållat ett starkt avbräck i malmletningen å kronojord, medan däremot malmletningen å enskild jord fortsatt att öka. För att ernå en säkrare jämförelse i detta hänseende än som kan fås genom användande av de i föregående tabell angivna totala siffrorna å nyupptäckta inmutningar, har jag här avskilt siffrorna för båda tidsperioderna för dels staten, dels Västerbottens och Skellefteå gruvaktiebolag jämte deras föregångare Centralgruppens Emissionsaktiebolag, alltså de malmletningsföretag, som hela tiden under båda perioderna varit i gång och arbetat efter rationella metoder. Medtagna äro endast nyupptäckta inmutningar inom Västerbottens län under perioderna 1 okt. 1923—30 april 1926 (A) och 1 maj 1926—30 november 1928 (B), vardera omfattande 2 år 7 månader.

Inmutare	Period	Nyupptäckta inmutningar belägna å						Summa inmutningar			
		Kronojord			Enskild jord			Antal	i % av summa		Därav å kronojord %
		Antal	i % av summa		Antal	i % av summa			A resp. B	A + B	
			A resp. B	A + B		A resp. B	A + B				
Kronan	A	19	12.0	40.4	11	4.9	11.0	30	7.8	20.4	63.3
	B	28	59.6	59.6	89	34.2	89.0	117	38.1	79.6	23.9
Gruvbolagen	A	139	88.0	88.0	215	95.1	55.7	354	92.2	65.1	39.3
	B	19	40.4	12.0	171	65.8	44.3	190	61.9	34.9	10.0
Summa	A	158	—	77.1	226	—	46.5	384	—	55.6	41.1
	B	47	—	22.9	260	—	53.5	307	—	44.4	15.3

Som synes har S. G. U:s inmutareverksamhet under A-perioden resulterat i endast fjärdedelen av antalet av dess nyinmutningar under B-perioden, resp. 30 och 117, vilket kan förklaras därav, att undersöknings- och blottningsarbetena å den massa inmutningar, som tagits före hösten 1923, tagit i anspråk större delen av tiden under den förra perioden. Under sagda tid, då gruvbolagen haft oinskränkt rätt att verkställa inmutningar å annan malm än järnmalm å kronojord, har emellertid S. G. U:s malmletningsverksamhet, av nyinmutningsresultaten att döma, 63.3 % å kronojord, varit mera koncentrerad till denna. Efter tillkomsten av 1926 års lag har däremot detta procenttal sjunkit till 23.9 %, angivande att S. G. U:s nyinmutningsverksamhet, som under B-perioden totalt sett fyrdubblats, i stor utsträckning letts över på enskild mark, möjligen till någon del på grund därav, att i följd av den försvårade möjligheten för enskilda att inmuta å kronojord undersökningen av denna jord ansetts kunna utan större risk skjutas undan till framtiden.

Gruvbolagen, som under A-perioden, då 1918 års lag gällde, icke haft anledning att vid malmletningen ge företräde åt enskild jord framför kronojord annat än möjligen med hänsyn därtill, att jordägarandelen i malmfynd å enskild jord lättare kunde förvärras av inmutaren och att inmutarerätten icke vore tidsbegränsad, hava under nämnda A-period gjort nära 40 % av sina nyinmutningar å kronojord. Antages detta procenttal som normalt för orten vid en fullt rationell malmletning utan hänsyn till det malmförande områdets kamerala natur, måste motsvarande siffra för procenten av bolagens nyinmutningar å kronojord under den omedelbart efterföljande B-perioden, 10 %, eller endast en fjärdedel av den förra, tagas som ett bevis för att det nya systemet, inmutningsförbud med möjlighet till dispens för varje särskilt fall på villkor, som kunna variera hur mycket som helst från fall till fall, haft en synnerligen olycklig inverkan på den förr så livliga malmletningen på kronojord.

Då en rationell malmletning bör följa varje särskilt malmförande område efter hela dess utsträckning oberoende av de växlingar, som förefinnas mellan kronojord och enskild jord inom området, och de olika malmletningsföretagen till förekommande av stridigheter torde böra söka hålla sig till skilda malmstråk, skulle det icke vara lämpligt att hänvisa exempelvis S. G. U. att leta uteslutande på kronojord och enskilda malmletare på enskild jord. Ej heller är det lämpligt att försvåra malmletningen för de senare å kronojord, varigenom luckor uppstå, som försvåra den fortsatta letningen och kanske vålla, att sådan kronojord icke heller i framtiden blir rationellt undersökt, så att eventuellt befintliga malmförekomster aldrig bliva upptäckta. Slutligen bör beaktas den stora betydelsen av att trakt för trakt blir fullständigt undersökt utan alltför stort dröjsmål, så att de järnvägslinjer, som komma att utbyggas få lämpligaste sträckning med hänsyn till befintliga malmförekomster. I detta hänseende hava de 1902 för Norrbottens län och 1907 för Västerbottens och Jämtlands län genomförda inmutningsförbuden å kronomark omedelbart innan byggandet av Inlandsbanan påbörjades säkerligen varit till stor skada.

Vid föregående förslag till förlängning av 1926 års inmutningsförbud har som huvudskäl anförts, att ehuru socialiseringsnämnden numera avgivit utlåtande över det av särskilda sakkunniga år 1923 avlämnade gruvlagsförslaget ävensom över de i anledning av detsamma avgivna yttranden och kommerskollegium komme att efter samtliga bergmästares hörande före den 1 februari 1928 inkomma med yttrande över nämndens utlåtande, varjämte vissa sammanslutningar beretts tillfälle att inom samma tid avlämna yttrande, det likväl vore uteslutet, att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas 1928 års riksdag. Första lagutskottet förklarade sig, i likhet med departementschefen, hava funnit, att det icke ådagalagts något behov av att i det skede, vari gruvlagstiftningsfrågan kommit, söka genomföra en mera detaljerad lagstiftning av fortfarande provi-

sorisk karaktär, och att därför 1926 års lag borde förlängas utan att kompletteras med några särskilda bestämmelser.

I den mån detta uttalande får anses innebära, att gruvlagstiftningsfrågan nu kommit så långt, att man kan vänta ett snart framläggande av förslag till ny gruvlag, måste jag dock deklarerera en annan uppfattning. I socialiseringsnämndens betänkande och därvid fogade reservationer ha uppdragits två helt och hållet nya linjer, som under de föregående gruvlagförslagens behandling icke alls varit före. Dessutom ha i de ytanden, som avgivits över nämnda betänkande, från inflytelserika håll framkommit förslag, som ytterligare splittrat meningarna om de allmänna principer, efter vilka en ny gruvlagstiftning borde läggas. Slutligen har kommerskollegium i sitt numera avgivna yttrande som ett allmänt omdöme om socialiseringsnämndens förslag uttalat, att detsamma, ehuru teoretiskt till synes av omvälvande beskaffenhet, sannolikt endast i ett mindre antal fall finge praktiska konsekvenser av större betydelse, men att dessa i stort sett bleve mindre tjänliga såväl för staten som för näringslivet.

Då man påminner sig, att alltifrån år 1889, då förbud mot utmålsläggning av fyndigheter å kronomark utfärdades, alltså under i det närmaste fyrtio års tid, det ena provisoriet å gruvlagstiftningens område avlöst det andra, att de definitiva lagförslag, som åren 1909 och 1910 framlagts för riksdagen, efter vartannat avslagits och att övriga kommittéförslag (av 1919 och 1923) icke föranlett ens ett framläggande, så måste det tröstlösa virrvarr, vari frågan likväl nu befinner sig, övertyga var och en, att det blir nödvändigt att börja om från början och att man måste räkna med ett måhända tioårigt arbete, innan ett nytt förslag, som kan ha utsikt att gå igenom, kan komma att framläggas. Under sådana förhållanden synes det vara synnerligen olämpligt, om man fortfarande skulle inskränka sig till en förlängning av 1926 års lag i oförändrat skick. Under återopande av vad jag anfört i mitt yttrande av den 30 november 1927 samt här ovan, anser jag mig därför böra framlägga två alternativa förslag till frågans provisoriska lösning på ett sätt, som bättre än 1926 års lag kan tillgodose behovet av malmletning även på kronojord. Båda alternativen upptaga samma bestämmelser i detalj, som finnas i det vid mitt nyssnämnda yttrande fogade förslaget, modifierade med hänsyn till de ändringar i detsamma, som förordats av kommerskollegium i dess yttrande i december 1927, samt i överensstämmelse med de särskilda villkor, som givits de i senaste Kungl. resolutionerna angående dispens till inmutning, med följande tillägg, som i båda alternativen återfinnes i första stycket av 5 §:

För fyndighet, som inmutats enligt 1 §, må sökt utmålsförrättning utan hinder av stadgandet i 22 § 1 mom. gruvstadgan om tiden för utmåls läggande å kronojord av bergmästaren företagas så fort ske kan.

Såsom skäl härför får jag anföra följande:

I lagen den 31 maj 1918 föreskrives dels, i likhet med vad i hittills beviljade dispensfall för inmutning bestämts, att kronan äger anmäla sig till jordägarandelens begagnande inom fem år från det avskrift av mutsedeln blivit ingiven till KB, dels ock, vad nyssnämnda lag angår, med hänsyn till denna utsträckt tid, uti 7 § andra stycket, att sökt utmålsförrättning skall utan hinder av stadgandet i 22 § 1 mom. gruvstadgan om tiden för utmåls utläggande på kronojord av bergmästaren företagas så fort ske kan. Då detta sistnämnda stadgande i hittills förekommande dispensfall icke föreskrivits, skall alltså för dessa gälla, att utmål icke må läggas, förrän två år förflutit från ingivandet av mutsedelsavskrift till KB. I det enda hittills förekommande fall av utmålsansökan å efter dispens utfärdad mutsedel å kronojord, nämligen beträffande fyndigheten Svartliden nr 1 å kronoparken Sandberget inom Arvidsjaurs socken av Norrbottens län, varå mutsedel utfärdats den 21 april 1928 och i avskrift delgivits KB den 24 i samma månad, har utmålsförrättningen måst förklaras få

bero till efter den 24 april 1930, därest ej Konungens tillstånd till tidigare utmåsläggning på särskild ansökan erhålles. Enligt inkomna uppgifter är malmen redan blottad och försvarsarbete för fyra års tid utfört. Då ett sådant förhållande är till nackdel såväl för vederbörande inmutare, som i synnerhet för kronan, vilken därigenom får den betydelsefullaste delen av sin betänketid för anmälan om deltagande i gruvarbetet, efter det malmblottning ägt rum och blivit vid utmålsförrättningen påvisad, väsentligt förkortad, i nämnda fall med ungefär ett och ett halvt år, vill jag härmed föreslå en bestämmelse av ovan angivna innehåll.

Med hänsyn till den i regel ringa betydelsen av enstaka inmutningar, då i medeltal (för ett mycket stort antal år) endast cirka 7 % av gjorda inmutningar äro av beskaffenhet att föranleda till läggande av utmål, en omständighet, som även i här föreliggande fall (hittills beviljade inmutningar å kronojord efter dispens av Kungl. Maj:t) tagit sig uttryck däri, att hittills malm lärer blivit blottad endast å en enda av tjugutre inmutningar, synes det vara en alltför stor apparat, som hittills behövt igångsättas för varje särskilt fall av inmutning å kronojord. Tabellen å sidan 3 visar både det antal myndigheter, som fått yttra sig för varje gång, och den långa tidsutdräkt förfarandet för varje fall krävt. Å andra sidan torde hittills beviljade dispenser icke kunna framvisa några egentliga variationer i de föreskrivna villkoren utöver de små förenklingar och uteslutningar av onödiga bestämmelser, som tid efter annan gjorts, utan att detta varit påkallat av några särskilda omständigheter för visst fall. Härav torde framgå, att ett insättande i lagen av dessa för varje särskilt fall lämpliga allmänna bestämmelser skulle bereda en bestämd lättnad i arbetet och samtidigt vara ägnat att uppmuntra till malmletning, då vederbörande redan i lagen kunde utläsa de villkor, som bleve fästa vid en eventuell inmutning. Ett fortsatt tillämpande av dispens för varje särskilt fall skulle medföra fördelen att kunna avvisa en uppenbarligen mindre önskvärd inmutare eller inmutning av värdelösa anledningar, som endast kunde tjäna till jobberi och dylikt. Likaså kunde, om så befundes önskvärt, vid dispens för inmutning fästas särskilda villkor, exempelvis att malmen icke eller endast i viss utsträckning finge exporteras. Ett sådant förbehåll kunde givetvis även intagas i en eventuell lag om fri inmutningsrätt å kronojord (utan dispens) i analogi med vad som ägt rum i 1909 och 1910 års lagförslag om gruvdrift å kronojord. Skulle emellertid det anses olämpligt att vid beviljande av mutsedel fästa något avseende vid sökandens lämplighet, torde dispensförfarande vara onödigt och 1926 års lag lämpligen böra ersättas med en lag om fri inmutningsrätt å kronojord, men med vissa förbehåll, motsvarande de allmänna bestämmelser, som borde intagas i en lag om inmutning efter dispens för varje fall. I det till detta yttrande av mig fogade förslaget till Lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län har alternativ I formulerats under förutsättning av dispensförfarande, alternativ II för fri inmutningsrätt. De båda alternativen skilja sig endast i fråga om 1 §. För båda alternativen förutsättes, att vid eventuellt antagande ikraftträdandet skulle sättas till den 1 juli 1929, då lagen den 28 april 1926 skulle upphöra att gälla, och den nya lagen upphöra att gälla den 1 januari 1931. I sak torde båda alternativen vara ungefär jämnställda, men det förra alternativet torde vara lämpligare som övergång från 1926 års lag.

Vid yttrandet är fogat ett förslag till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län så lydande:

Häriigenom förordnas, att med avseende å rätten till inmutning av mineralfyndigheter å sådan inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län belägen kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, skola följande bestämmelser gälla:

Alternativ I: Särskild dispens erforderlig (= lagen den 28 april 1926 med vissa fasta bestämmelser):

1 §.

Inmutning för annans än kronans räkning må ej ske utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd, och skola med avseende å inmutning, samt de rättigheter och förpliktelser, som därav föränledas, föreskrifterna i 2—6 §§ här nedan jämte bestämmelserna i gruvstadgan den 16 maj 1884 lända till efterrättelse, de sistnämnda i den mån de äro förenliga med denna lag och i motsvarande tillämpning, där sådan av förhållandena påkallas.

Utöver vad sålunda föreskrives, äge Konungen för visst fall, där så finnes lämpligt, vid beviljande av tillstånd till inmutning fastställa ytterligare villkor för tillgodoseende av kronans intressen.

2 §.

I mutsedel, som utfärdas för inmutning, varom i 1 § förmäles, skall erinran göras om att inmutarens rätt är begränsad genom stadgandena i denna lag.

3 §.

Inmutare, varom i 1 § förmäles, skall vara underkastad de förändrade bestämmelser, som genom ny lagstiftning kunna bliva fastställda och hava avseende å rätten att nyttja den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen eller gruvdriften bedrivande å densamma; dock att inmutarens skyldighet i nämnda hänseende icke skall inträda förrän tjugu år förflutit från mutsedelns utfärdande. För den händelse genom blivande lagstiftning rätt att bearbeta mineralfyndighet göres beroende av särskilt tillstånd samt upptäckare av fyndighet medgives företräde till erhållande av dylikt tillstånd, skall sådan företrädesrätt tillkomma inmutaren för den genom inmutningen uppkomna gruvanläggningen. Därest enligt ny lagstiftning företrädesrätt, varom ovan förmäles, icke skulle tillkomma upptäckare av mineralfyndighet samt inmutaren av sådan anledning skulle gå förlustig rätten till gruvan, skall inmutaren vara berättigad till ersättning för värdet av för gruvdriften inlöst mark, däri inbegripen ersättning, som enligt 33 § gruvstadgan må hava erlagts en gång för alla, och av byggnader och övriga anläggningar, som äro erforderliga för den fortsatta gruvdriften, ävensom för kostnaden för blottläggning och tillredning av mineraltillgångar, vilka vid hans avträdande av gruvan ligga färdiga för brytning. Inmutaren skall vara underkastad, vad den nya lagstiftningen kan komma att stadga angående sättet, huru dylik tvist i händelse av tvist skall fastställas.

4 §.

Med avseende å fyndighet, som inmutas enligt 1 §, äge kronan anmäla sig till begagnande av sin jordägarandel inom fem år från det avskrift av mutsedeln på grund av föreskriften i 13 § 1 mom. gruvstadgan blivit ingiven till

Alternativ II: Fri inmutningsrätt utan dispens, men med vissa förbehåll beträffande ny gruvlagstiftning m. m.

1 §.

Med avseende å inmutning, som sker för annans än kronans räkning samt de rättigheter och förpliktelser, som därav föränledas, skola föreskrifterna i 2—6 §§ härnedan jämte bestämmelserna i gruvstadgan den 16 maj 1884 lända till efterrättelse, de sistnämnda i den mån de äro förenliga med denna lag och i motsvarande tillämpning, där sådan av förhållandena påkallas.

Konungens befallningshavande; dock erfordras i intet fall, att sådan anmälan göres tidigare än inom ett år från den dag förrättning, varigenom utmål blivit utlagt för fyndigheten, avslutats.

Från den tid kronan bevisligen hos inmutaren gjort anmälan om begagnande av sin jordägarandel, njute kronan delaktighet i anläggningen, dock med förbindelse att vidkännas motsvarande andel i alla kostnader, som för arbetets drivande därefter erfordras, ävensom att i enahanda förhållande ersätta värdet av för gruvdriften inlöst mark och de för arbetet nödiga och nyttiga byggnader, redskap och förråd, som dessförinnan blivit anskaffade. I kostnad, som inmutaren haft för fyndighetens undersökning och blottande, vare kronan ej skyldig taga del.

5 §.

För fyndighet, som inmutats enligt 1 §, må sökt utmålsförrättning utan hinder av stadgandet i 22 § 1 mom. gruvstadgan om tiden för utmåls läggande å kronojord av bergmästaren företagas så fort ske kan.

Utmål för enligt 1 § inmutad fyndighet må icke utläggas på annan mark än sådan kronan tillhörig jord, som avses i denna lag.

6 §.

Då inmutning skett enligt 1 §, vare överlåtelse av inmutningsrätten icke giltig, med mindre bergmästaren å mutsedeln gjort anteckning om överlåtelsen. För verkställandet av sådan anteckning skall mutsedeln bifogas, när anmälan enligt 56 § gruvstadgan göres om överlåtelsen. Därest den, till vilken överlåtelsen skett, icke äger att utan Konungens tillstånd förvärva eller bearbeta mineralfyndighet samt dylikt tillstånd icke erhållits, skall bergmästaren förvägra anteckning, varom ovan förmåles.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929 och skall upphöra att gälla den 1 januari 1931. Genom denna lag upphäves lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har yttrat: Sedan ingången av år 1920 hade någon mutsedel å fyndighet å kronojord icke blivit ingiven till länsstyrelsen. För länets vidkommande syntes därför grundad anledning icke föreligga att ytterligare utsträcka tiden för lagens giltighet. Skulle emellertid förhållandena i de båda övriga län, som berördes av lagen, anses tala för en fortsatt tillämpning av densamma, hade länsstyrelsen för sin del intet att erinra mot att tiden för lagens giltighet utsträcktes under ytterligare ett år.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har uttalat, att förordnandet om lagens giltighet syntes böra utsträckas under ytterligare ett år i avbidan å ny gruvlagstiftning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört: Då utsikt icke torde förefinnas, att ny gruvlagstiftning komme till stånd inom de närmaste åren och då de förut anförda skälen för ett förbud mot inmutningar å kronans jord inom de norrländska länen fortfarande torde äga giltighet, ansåge länsstyrelsen en fortsatt tillämpning av lagen under förslagsvis två år av förhållandena påkallad. På sätt bergmästaren Asplund ifrågasatt, ansåge länsstyrelsen lämpligt att i lagen infördes de allmänna villkor, som borde stipuleras då dispens meddelades, så att vederbörande inmutare redan på förhand skulle få visshet om de villkor, under vilka en inmutning eventuellt kunde erhållas.

Länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Chefen för Sveriges geologiska undersökning har yttrat: I avvaktan å nu definitiv gruvlag syntes det lämpligast att tillsvidare bibehålla nu gällande provisorium och föresloges, att lagen förlängdes på ytterligare ett år.

Chefen för Sveriges geologiska undersökning.

Kommerskollegium, som förmält sig hava tagit del av bergmästaren Asplunds yttrande, har anfört följande:

Kommerskollegium.

'Att, såsom bergmästaren uttalat, inmutningsförbudet medför minskning i inmutningsverksamheten, torde vara uppenbart, men Kollegium håller för sin del före, att den inmutningsverksamhet, som på grund av förbudet ej ägt rum, sannolikt endast skulle hava varit sådan av mindre önskvärd slag. Såsom av bergmästarens utredning framgår har nämligen icke i något fall dispens vägrats sådan inmutare, vars verksamhet varit till gagn för efterforskningen av de malmtillgångar, varom här är fråga.

Så länge den rationella malmetningen å kronojord inom Västerbottens län fortgår, torde Kronans intressen bäst tillgodoses genom inmutningsförbudets upprätthållande därstädes. Frågan om förbudets kvarstående i Norrbottens och Jämtlands län torde icke för närvarande hava någon egentlig betydelse. Någon mera tungt vägande anledning att nu upphäva det för dessa läns vidkommande torde knappast vara för handen. Då emellertid särdeles starka skäl för förbudets kvarstående för dessa län ej heller föreligga, torde, om framdeles därstädes någon olägenhet skulle yppa sig därav eller eljest skulle finnas lämpligt att detsamma upphävdes i dessa län, betänkligheter mot en sådan åtgärd ej böra komma att föreligga.

Då åtskilligt talar för att, som bergmästaren föreslagit, i en författning inrymma särbestämmelserna rörande inmutning å nu ifrågavarande kronojord i de tre norra länen samt Kollegium i huvudsak ej har något att erinra mot det innehåll, bergmästaren givit dessa bestämmelser i sitt alternativförslag I, finner sig Kollegium kunna för sin del biträda detta förslag.

I jämförelse med de för tillstånd till inmutning av fyndigheten Svartliden nr 1 av Kungl. Maj:t i handelsdepartementet den 5 april 1928 föreskrivna villkoren förete de föreslagna stadgandena vissa avvikelser, vilka delvis torde vara oavsiktliga och vilka med undantag av tillägget under 5 § om avvikelse från stadgandet i 22 § 1 mom. gruvstadgan icke synas böra föredragas framför villkoren för nyssberörda tillstånd. Vilka dessa äro, framgår av bilagda avskrift, i enlighet varmed bergmästarens förslag torde med nyss angivet undantag böra rättas.

Mot den av bergmästaren föreslagna giltighetstiden för den avsedda författningen har Kollegium ej något att erinra.'

Vid yttrandet är fogad avskrift av däri omförmälda resolution rörande inmutning av fyndigheten Svartliden nr 1. Resolutionen företer, fränsett omförmälda tillägg under 5 § i bergmästaren Asplunds förslag, endast i formellt avseende mindre avvikelser från nämnda förslag.

Att 1926 års lag, i likhet med den tidigare gällande särslagstiftningen för de tre nordligaste länen, erhållit allenast provisorisk giltighet, har sin grund däri, att sedan åtskilliga år pågått förarbeten till en fullständig omarbetning av gruvlagstiftningen. Beträffande denna lagstiftningsfråga får jag, under hänvisning till de härom årligen lämnade uppgifterna i propositionerna angående den provisoriska lagstiftningens prolongation, erinra, att sedan socialiseringsnämnden i augusti 1927 avgivit utlåtande över det av särskilda sakkunniga år 1923 avlämnade betänkandet ävensom över de i anledning av betänkandet av

Departementschefen.

vissa myndigheter och sammanslutningar avgivna yttranden, har kommerskollegium jämlikt Kungl. Maj:ts beslut efter samtliga bergmästares hörande den 24 februari 1928 avgivit yttrande i fråga om socialiseringsnämndens utlåtande. Därjämte hava ingenjörsvetenskapsakademien, järnkontoret, svenska teknologföreningen och Sveriges industriförbund, vilka därtill beretts tillfälle, avgivit yttranden över samma utlåtande. Med hänsyn till detta lagstiftningsärendes vidlyftiga beskaffenhet och de skiftande uppfattningar angående den blivande lagstiftningens innehåll, som kommit till uttryck i avgivna utlåtanden, lärer det icke för närvarande vara möjligt att närmare angiva den tidpunkt, då frågan kan komma att föreläggas riksdagen. Under sådana omständigheter torde den provisoriska lagstiftningen böra erhålla fortsatt giltighet för ytterligare någon tid. Denna tid synes mig nu lämpligen kunna fastställas till tre år.

Bergmästaren Asplund, med vilken kommerskollegium och länsstyrelsen i Norrbottens län instämt, har föreslagit, att i den provisoriska lagen måtte införas bestämmelser i ändamål att reglera den Kungl. Maj:t tillkommande dispensrätten. Då frågan om utsträckning av giltighetstiden för 1926 års lag var föremål för behandling vid 1927 och 1928 års riksdagar, förelåg jämväl nu berörda spörsmål till avgörande. Vid båda dessa tillfällen funno emellertid Kungl. Maj:t och riksdagen anledning ej förekomma att i gruvlagstiftningsfrågans dåvarande läge genomföra en mer detaljerad lagstiftning av provisorisk karaktär. Rörande de skäl, som ligga till grund för nämnda uppfattning, tillåter jag mig hänvisa till propositionen till 1928 års riksdag samt första lagutskottets utlåtande i ärendet. Anledning att nu frånga den ståndpunkt, som i förevarande avseende under föregående år intagits av statsmakterna, synes icke föreligga. De ytterst fåtaliga ärenden, som inkommit under den tid lagen varit gällande, synas ej heller, såsom möjligen skulle kunna ifrågasättas, motivera villkorens intagande i en administrativ författning. I anledning av vad i vissa utlåtanden framhållits, att av hänsyn till vederbörande inmutare de föreslagna stadgandena borde intagas i lagen, må erinras, att i den mån en fast praxis utvecklar sig i fråga om de villkor, som föreskrivas vid beviljande av tillstånd till inmutning, inmutaren lätteligen kan skaffa sig kännedom därom.

Jag finner mig alltså böra tillstyrka, att förordnande meddelas om fortsatt giltighet av 1926 års lag för tiden till den 1 januari 1933. Jag erinrar därvid, att jämlikt lagens övergångsbestämmelser beslut om sådant förordnande kan fattas utan iakttagande av den i § 87 regeringsformen stadgade ordning, och att följaktligen lagrådets hörande över förslag i detta hänseende icke är erforderligt.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till *lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 (nr 88) om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län.*»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Stig Löfgren.